

БЪЛГАРСКА
НАРОДНА БАНКА

Указания

**за управление на операционните рискове,
свързани с пазарни дейности**

1. Въведение

1. В съответствие с чл. 15 от Закона за кредитните институции банките трябва да имат разработени надеждни вътрешни правила за управление и контрол, които включват ясна организационна структура с точно определени, прозрачни и адекватни нива на отговорности и ефективни процедури за определяне, управление, наблюдение и докладване на рисковете, на които може да бъде изложена банката. Тези правила трябва да са всеобхватни и съответстващи на характера, мащаба и сложността на дейността на банката и рисковия ѝ профил.

2. При всеки вид бизнес поддържането на подходящи управленски механизми и системи за вътрешен контрол е от решаващо значение за управлението на риска, за избягване на операционни събития, свързани с пазарни дейности, и за смекчаване на тяхното въздействие върху банката. Операционните рискове, свързани с пазарни дейности, често се отнасят до нерегламентирана търговия, неразрешени или ливъридж операции, сложни инструменти, нови продукти; рискове, свързани с конкретни модели и с бързото нарастване на броя на операциите. Някои банки фокусират вниманието си върху пазарния риск и не отчитат в достатъчна степен значението на необходимостта от адекватно управление на операционния риск.

3. Когато банките не се придържат към основните принципи на надеждно вътрешно управление, щетите от операционни събития, свързани с пазарни дейности, могат да бъдат значими, застрашвайки приходите, дейността или дори съществуването на банката.

4. Насоките за вътрешно управление, посочени в издадените от БНБ „Указание за приложението на процеса за надзорен преглед“, „Ръководни принципи за управление на риска“ и „Указания за изискванията към възнагражденията в банките“, са основните референтни инструменти, които банките трябва да възприемат като основа при управлението и контрола на риска, включително предотвратяването и ограничаването на операционните рискове, свързани с пазарните дейности.

5. Целта на настоящите указания е да допълнят рамката от ръководни принципи с по-конкретни указания и мерки за идентифициране, оценка, контрол и наблюдение на операционните рискове, свързани с пазарни дейности.

6. По-специално, тези указания имат за цел да очертаят надзорните очаквания, отнасящи се за конкретни процедури, механизми и системи при пазарните дейности, които могат да предотвратят или да ограничат влиянието на операционни събития, водещи до загуба. Предметът на настоящите указания е разгледан от три различни позиции: – „Механизми за управление“ (раздел 2), „Вътрешен контрол“ (раздел 3) и „Вътрешна система за отчетност“ (раздел 4).

7. Основните източници на операционни рискове са: хора, процеси, системи и външни събития. Управленските усилия за предотвратяване или редуциране на операционните рискове в пазарните дейности са насочени към тези източници, които същевременно участват в управлението на пазарните позиции на банката. Поради тази взаимосвързаност някои от принципите се отнасят за пазарния риск и дори за управлението на кредитния риск.

8. Фокусът на настоящите указания е ограничен до управлението на операционните рискове, свързани с пазарните дейности, и не покрива управлението на другите видове риск, които обикновено са присъщи на този вид дейности¹.

9. Банките управляват по подходящ начин всички рискове. В резултат на това управлението на операционните рискове може да бъде задача на служителите в бизнес звената, а отговорността за изпълнението на рамката за управление на риска се носи от компетентния орган на управление или от функцията по контрол, по-специално от независима функция по управление на операционния риск.

10. При прилагане на настоящите указания се отчита принципът на пропорционалността². Във връзка с това сложността на механизмите за управление, вътрешният контрол и вътрешната система за отчетност при управление на операционните рискове, свързани с пазарни дейности, трябва да бъдат съизмерими със сложността и мащаба на тези дейности в рамките на банката.

2. Механизми за управление

Принцип 1. Компетентният орган на управление³ следва да е запознат с действителните или потенциалните операционни рискове, свързани с пазарните дейности. Той разработва и поддържа организационна структура, вътрешни контроли и вътрешна система за отчетване, подходящи за тяхната идентификация, оценка, контрол и наблюдение.

11. Компетентният орган на управление може, когато е уместно, да създаде специални комитети и да им делегира определени права по управление на операционните рискове, свързани с пазарни дейности. Тези комитети следва да разполагат със:

- материални и човешки ресурси, необходими за извършване на възложените задачи. По-специално, членовете на „функцията по контрол“ (виж тук параграф 13) трябва да имат основна роля в тези комитети, така че да бъдат в състояние да подлагат на проверка дейностите на звеното за търгуване;

¹ Например основните принципи на управлението на пазарния риск изискват банките да създадат подходящи лимити за нетните си позиции във финансови инструменти и трансакции и да се следят стриктно за тяхното спазване. Елементите на вътрешното управление, които произтичат от тези принципи (например определянето на подходящи системи за мониторинг и контрол на риска), не попадат в обхвата на този документ.

² В съответствие с принципа на пропорционалността указанията за банките и за надзорните органи трябва да се прилагат по пропорционален начин, за да отразяват характера, мащаба и сложността на дейността на банките (виж „Указание за приложението на процеса за надзорен преглед“).

³ Терминът „компетентен орган на управление“ се отнася за висшия ръководен състав на банката и обхваща както едностепенна, така и двустепенна структура на управление (виж „Указание за приложението на процеса за надзорен преглед“).

- широки правомощия, за да могат да обхванат всички въпроси, които се отнасят до ефективността на управлението на операционните рискове, свързани с пазарните дейности. Този периметър трябва да обхваща и проверка на политики, свързани с назначаването на служители, етични кодекси и такива за определяне на възнагражденията, включително бонуси;
- достъп до резултатите от вътрешната система за отчитане и вътрешен контрол, включително и до сигналите, насочени към надзорни органи;
- отговорност за съдействие на компетентния орган на управление при решения, отнасящи се до идентифициране, оценка, контрол и наблюдение на операционни рискове.

12. Организационната структура трябва да осигури адекватно разграничаване на задълженията между фронт-офиса и функциите по подпомагане, проверка и наблюдение на трансакциите (напр. операции, сетълмент, правно звено, счетоводство, контрол на риска, функция по спазване на правилата, вътрешен и външен одит, наричани по-нататък „контролни и спомагателни функции“). Банката трябва да осигури подходящо физическо разграничаване на функциите с цел подобряване прилагането на правилата за разпределение на отговорностите (напр. персоналят от фронт-офиса не трябва да разполага с физически достъп до ИТ системите на бек-офиса, до принтери и документация в отсъствието на персонала от бек-офиса). Задълженията на контролни и спомагателни функции следва да бъдат разпределени по подходящ начин, включително и по отделни служители. В тази връзка следва да се гарантира, че при извършване на бизнес трансакции, дейностите, които създават възможност за конфликт на интереси, се извършват от различни лица.

13. Банките преценяват начина на организиране на контролните и спомагателните функции спрямо областите, които те наблюдават и проверяват. Ако контролните и спомагателните функции са разпределени между няколко звена, те трябва да бъдат балансирани по начин, гарантиращ, че контролите са ефективни, прозрачни и обхващат всички значими дейности. Банката трябва да отчети, че:

- интеграцията или сътрудничеството на контролните и спомагателните функции, включително финансов контрол и контрол на риска, може да подобри нивото на наблюдение и контрол на пазарните дейности и да помогне за създаването на цялостна оценка на тези дейности;
- контролните и спомагателните функции, интегрирани в бизнес линиите, може да доведат до появата на съмнителни практики (например в процес на потвърждение на сделки и маржин дейности), които може да бъдат избягнати, ако бъдат възложени на звена с по-широки компетенции. Банките трябва да определят и да детайлизират отговорностите по начин, който гарантира, че не съществуват пропуски в рамката за контрол. Трябва да се извършват подходящи проверки (например чрез вътрешния одит), за да се гарантира, че различните контролни и спомагателни функции обхващат всички значими дейности и че се осъществяват ефективни процеси;
- надеждната организация на процесите, последващи сключването на сделки и по-специално в бек-офиса и счетоводството, е от решаващо значение за прилагане на подходящи контроли.

Принцип 2. Компетентният орган на управление насърчава високата професионална квалификация, насочена към редуциране на операционните рискове, свързани с пазарни дейности.

14. Високите професионални стандарти и надеждната професионална квалификация, водещи до отговорно поведение, трябва да бъдат насърчавани, особено във фронт-офиса. Това включва разработването и прилагането на подходящи правила и процедури, определянето на стандарти (често под формата на етичен кодекс) за отношенията между служителите от бизнес звената и техните клиенти, както и процедури за обучение.

15. Извършва се редовен преглед на прилаганите правила и процедури относно отпуските и ротацията на персонала. Те включват по-конкретно:

- определяне на минимално изискване за отпуск (за почивка или друго отсъствие от офиса или процеса на търговия, включително и забрана за използване на мобилни устройства за достъп до системите за търговия) от най-малко две последователни седмици за лицата, непосредствено ангажирани в процеса по търгуване. Това се счита за надеждна практика, тъй като през този период трейдърите нямат физическата възможност да променят оценката на активите, които управляват, и тези отговорности се поемат от друг служител;
- ако служител смени своята позиция между фронт-офис, мидъл-офис, бек-офис или ИТ, тази промяна следва да бъде обект на контрол. Потенциалните рискове, произтичащи от смяна на позицията, особено ако е в рамките на една и съща дейност или продуктова линия, се редуцират чрез подходящи процедури за контрол.

Принцип 3. Висшите ръководители гарантират, че те, както и служителите в контролните и спомагателните функции, разполагат с адекватни знания, умения, правомощия и стимули, за да се осигури ефективен контрол върху дейността на трейдърите.

16. За да изпълнява възложените му отговорности, висшето ръководство непрекъснато обогатява своите знания и умения. Това предполага задълбочено разбиране на потенциалните и действителните операционни рискове, свързани с пазарни дейности, включително операционни рискове в дейността на фронт-офиса, при сетълмента и при нови продукти и процеси.

17. Служителите в звената с контролни и спомагателни функции притежават подходяща квалификация, за да подпомагат ефективното извършване на процесите и процедурите за контрол. Това включва разработването и приложението на подходящи политики по набиране на нови кадри, мерки за задържане на квалифицирания персонал в контролните функции, както и осигуряване на подходящо обучение.

18. Трябва да се предвидят и възможности за въвеждане на механизми за стимулиране на ниво контролни и спомагателни звена с цел осигуряване на доброто им функциониране. Служителите, ангажирани в контролните звена, са независими от бизнес звената, наблюдавани от тях, и възнагражденията им следва да бъдат в съответствие със степента на изпълнение на техните функции, а не с ефективността на бизнес звената.

Принцип 4. Операционният риск се отчита при определяне на целите и при оценяване на дейността на отделни служители или на бизнес звена, свързани с пазарни операции.

19. Банката следва да постигне подходящ баланс между източниците на печалба и толеранса на риска на различните йерархични нива, включително фронт-офиса.

20. Банката определя целите на бизнес звената, бизнес мениджърите или трейдърите, от гледна точка на максимално допустимото ниво на операционния риск, и взима под внимание нивото на операционния риск при определяне на променливото им възнаграждение. Това може да стане чрез отчитане на текущото ниво на загуби от операционни събития или чрез определянето на лимити за операционен риск, базирани на ключови рискови индикатори, оценъчни карти, гранични рискови нива и др. Целите и лимитите са в съответствие със стратегията за управление на риска и склонността към поемане на риск на банката.

Принцип 5. Активното поведение, насочено срещу измами⁴ или други съмнителни действия, свързани с пазарни дейности, е ключов елемент на вътрешния контрол и на вътрешната система за отчитане.

21. Банките анализират възможните източници на измами и определят мерките за борба с измамите, като се взема предвид изложеността на такъв тип действия, произтичащи от пазарни операции. В зависимост от размера и вида на изложеността към измами някои мерки може да бъдат част от ежедневните процеси на контрол, докато други да се извършват на по-голям интервал от време, но при всички случаи регулярно.

22. Примерните начини за разкриване и предотвратяване на измами и съмнителни дейности, дадени по-долу, се отнасят за пазарни операции, но биха могли да бъдат валидни и приложими за всяка дейност на банката:

- използване на сценарии за по-добро идентифициране на измами на различни нива в рамките на организацията и за установяване на способността на банката за откриване и управление на вътрешни и външни измами;
- редовен преглед и анализ на инциденти, свързани с измама, и извличане на поуки от минали събития (напр. неправомерно използване на пароли, други проблеми, свързани с ИТ сигурността, нарушаване на лимити) и прилагане на мерки за намаляване вероятността от повторни инциденти;
- рамка, даваща възможност за установяване на неправомерен достъп до инфраструктурата на банката, включително нерегламентирано използване на пароли, потребителски профили, подправяне на документи или заемане на фиктивни позиции;

⁴ За целите на тези указания понятието „измама“ включва вътрешни и външни измами, както е определено в чл. 318 от Наредба № 8 на БНБ. Това включва загуби в резултат на действия, насочени към измама, присвояване на собственост или заобикаляне на наредби, закони или други правила.

- програма за идентифициране на риска от измами и разработване на карта на рисковете от измами, която може да бъде част от интегрираната рамка за управление на риска;
- мерки за повишаване на информираността на персонала относно типовете измами;
- подходящо определяне на права за достъп и система, която осигурява подходяща защита от неправомерната намеса до данните, използвани за процесите след сключване на сделката (например чрез физическо или логическо разделяне на системите за търговия и за процесите след сключване на сделката); и
- създаване на контроли за преглед и наблюдение на изложеността към операционни рискове, включително интегрирани и ефективни системи за ранно предупреждение, които позволяват на ръководството своевременно да идентифицира и да реагира адекватно на всякакви измами или подозрителни действия. В частност, следва да бъдат обхванати чувствителни процеси, бизнес и продуктови линии.

23. Следва да бъдат налице процеси за информиране на съответното управленско ниво за инциденти, които надвишават предварително определени нива на толеранс на риска или имат определени характеристики, включително инциденти, дължащи се на измама или подозрителна дейност.

24. БНБ следва да бъде уведомена за случаите на измама и подозрителна дейност над определен количествен праг или с определени характеристики.

3. Вътрешен контрол

Принцип 6. Задължително е въвеждането и спазването на минимални стандарти за инициране и приключване на сделки. Трейдърите следва да иницират сделки само в рамките, в които им е позволено да търгуват.

25. Установяването на подходящи вътрешни критерии, описващи дейността на всеки трейдър или група трейдъри, е съществена предпоставка за доброто управление на дейностите, свързани с пазарни операции. Те предоставят на всяка от страните, участващи в процеса (трейдъри, ръководство на всички нива, контролни и спомагателни звена), средство да се проверява спазването на установените лимити и стратегията, определени от ръководството на институцията, по отношение на естеството, обема и общия размер на сделките.

26. Одобрената рамка за търгуване на фронт-офиса формализира правилата за търгуване, които съставляват ясна рамка за дейността на трейдърите. Тази рамка може да включва списъци на разрешени продукти, лимити за поемане на риск и конкретни отговорности (напр. надзорни насоки за ръководители на звена). Трябва да бъде установен подходящ процес за разследване на всяко нарушение на лимити или разрешени дейности.

27. Сделки, които не са в съответствие с пазарните условия (например сделки с клауза за подновяване по исторически достигната цена), като цяло трябва да бъдат ограничени по брой и номинална стойност и да са в съответствие с вътрешните правила относно вида, мащаба и структурата на сделките, както и с характеристиките на контрагентите и комуникацията с тях. Отклоненията от пазарните условия трябва да бъдат писмено

документирани, да се докладват на съответните контролни и спомагателни звена, а при необходимост и на висшето ръководство.

28. Условието и минималните стандарти за сключване и осъществяване на сделки трябва да бъдат обект на строг мониторинг от контролните функции. По-специално, незабавно след сключването на сделките съответните данни и документация трябва да бъдат предадени на контролните и спомагателните звена за проверка, потвърждение и сетълмент.

29. Деловите разговори на трейдърите следва да бъдат записвани и записите да се съхраняват за подходящ период от време.

Принцип 7. Изискванията към документирането на търговските дейности следва да бъдат ясно дефинирани. Правната несигурност следва да бъде сведена до минимум, така че договорите да бъдат максимално изпълними.

30. Банките определят изискванията за документиране преди сключването на сделки. Ако даден контрагент изиска допълнителни договорености, като например плащания от/към трета страна или първично брокерство, тези договорености следва да бъдат уточнени и документираны преди сключването на сделката, доколкото това е възможно.

31. Когато се използва рамково нетиращо споразумение с даден контрагент, препоръчително е то да съдържа правно обвързващи разпоредби за окончателно нетиране (close-out netting) и нетиране при сетълмент на сделката (settlement netting).

Принцип 8. По общо правило сделките трябва да бъдат инициирани и сключвани в обичайните места и часове за търговия.

32. Сключване на сделки извън обичайните места за търговия (например чрез използване на мобилни устройства) се разрешава единствено при наличието на вътрешни правила, определящи упълномощените лица, обхвата на разрешените сделки и тяхното регистриране в системата. Тези правила трябва да отчитат операционните рискове, които произтичат от търговия извън работните помещения. Сделките трябва да бъдат идентифицирани и докладвани своевременно за преглед от съответните контролни звена.

33. Търговски сделки, сключени след крайния срок за сетълмент (в края на сесията за търговия), трябва да бъдат отбелязани като такива и да бъдат включени в дневната позиция (включително последващ сетълмент), ако водят до съществени промени. Данни и документация, отнасящи се за късни сделки, трябва да бъдат докладвани незабавно на съответните контролни звена.

Принцип 9. Всички позиции, парични потоци и изчисления, свързани с определена сделка (например позиции в търговския портфейл, печалби и загуби и условни парични потоци), следва да бъдат надлежно отразени в ИТ системите с доказан последващ контрол и проверка.

34. Последващият контрол и проверката са от съществено значение в процеса на сключване на сделките и се извършват редовно от контролните и спомагателните звена (например ръководители по управление на операционния риск, контрол на риска и финанси, както и от вътрешни или външни одитори). Осчетоводяването на трансакции и парични потоци е обект на наблюдение и вътрешен контрол.

35. Последващият контрол и проверката дават възможност за проследяване на изходящите и входящите парични потоци на достатъчно детайлизирано ниво (например трейдъри, продукти и портфейли).

36. Последващият контрол и проверката започват с идентифициране на трейдъра, инициращ трансакцията, и обхваща целия процес до приключване на сделката.

Принцип 10. Банките следва да осигурят подходяща рамка за контрол на взаимоотношенията между трейдърите и техните контрагенти.

37. Банките трябва да дефинират и да прилагат подходящи контроли и процедури от иницирането на взаимоотношението до ежедневното проследяване и наблюдение на трейдърите и свързаните с тях контрагенти, както и за вътрешни сделки⁵ и статични портфейли (т.е. портфейли, които вече не са наблюдавани от фронт-офиса) и контрагенти (чакащи разпределение).

38. Взаимоотношения между клиенти или приемливи контрагенти и служители от фронт-офиса също трябва да бъдат отчитани. Банките отчитат тези отношения, включително за съответствие със стандартите и етичния кодекс, както е посочено в параграф 15. В това число влиза мониторингът на доброволни (ex-gratia) плащания и всякакви други значителни плащания, извършени или получени извън обхвата на договорното споразумение. Банката отчита и как операционните събития се третира от фронт-офиса. Например фактът, че взаимоотношението с клиента се управлява от фронт-офиса, може да означава, че институциите не реагират с необходимото внимание на сигнали, постъпили например от мидъл- или бек-офиса на техните контрагенти. Ценови въпроси, правни проблеми, търговски и сетълмент проверки, както и грешки и предявени претенции, трябва да бъдат насочвани и управлявани от контролните и спомагателните звена или от отделни служители, независими от търговската функция и под надзора на контролните звена.

Принцип 11. Процесите по потвърждаване, сетълмент и равнение трябва да бъдат подходящо структурирани и да се изпълняват правилно.

39. Процесите по потвърждаване, сетълмент и равнение следва да бъдат дефинирани по начин, позволяващ предотвратяване на пропуски и слабости, както и да подпомагат идентифицирането и разрешаването на проблеми. Целесъобразността на тези процеси следва да бъде редовно оценявана.

40. Контролните и спомагателните звена отговарят за потвърждаването, сетълмента и процесите по равнение. При извършване на съответните дейности по контрол тези звена могат да изискват допълнителна информация от фронт-офиса (напр. за изясняване на въпроси, както и за получаване на допълнителни данни или информация).

41. Банките разполагат с ясен и надежден процес за потвърждаване на условията по сделките с външни контрагенти своевременно и по недвусмислен начин⁶, така че да се

⁵ „Вътрешни сделки“ се отнасят за сделки както между юридически лица, принадлежащи към същата група (вътрешногрупова търговия), така и между портфейли на едно и също юридическо лице.

⁶ Това може да бъде постигнато например чрез използване на стандартни формати за потвърждение или на електронно потвърждение на съответствието.

избегне натрупването на неприключени сделки, които представляват значителен източник на риск. Това може да включва автоматични системи за равнение, ако те осигуряват същото ниво на надеждност.

42. В случаите, когато попълването на цялостната документация предстои, трябва да се прибегне до използването на потвърдителни процеси с цел предотвратяване на операционни рискове, по-специално рискове от измама, чрез доказване на съществуването на сделката (например допълнително телефонно потвърждаване между контролните и спомагателните звена на институциите, участващи в сделката). Неодобри и непотвърдени сделки трябва да бъдат докладвани на съответните звена.

43. Потвържденията за всички пазарни сделки, включително и тези, които ще бъде нетирани, както и такива, извършени чрез трети лица/системи (например Reuter's logs, EBS trade tickets и др.) следва да се обменят между съответните звена за контрол на контрагентите и да бъдат съпоставяни. Изключения се допускат само в извънредни случаи (например за определени контрагенти или за конкретни сделки), които трябва да бъдат ясно определени, напълно документирани, докладвани и правилно оценени от контролните функции.

44. Процесите и процедурите за сетълмент на сделките трябва да бъдат дефинирани и ефективно прилагани за редуциране на операционните рискове, присъщи на такива дейности. Банките могат да вземат под внимание следните елементи, наред с други, които служат за тази цел:

- оторизирането на въвеждания във вътрешната система от страна на бек-офиса;
- плащания/сетълмент, извършени въз основа на независими документи;
- равняване между фронт-офис и бек-офис системите; и
- равнителни процедури, независими от звената, обработващи сделките.

45. Контролите трябва да включват ежедневни равнения на позициите и паричните потоци в рамките на системите на банката (фронт-офис, управление на риска, сетълмент и счетоводните регистри) и с външни лица. Тези равнения трябва да включват всички събития, свързани със сделките, включително изменения, отмяна, упражняване на права, анулиране и изтичане на срокове.

46. Вътрешните сделки трябва да бъдат предмет на условия и контроли, осигуряващи същото ниво на доверие, както при сделките с външни партньори. По-специално, когато не става въпрос за сделки, включващи маржин изисквания или физически сетълмент, двете страни следва ежедневно да съгласуват основните характеристики на сделката.

47. При сделките извън регулиран пазар (ОТС сделки) по-специално внимание се обръща на следните елементи:

- използването на стандартизирани договори, например разработени от браншови асоциации;
- наличието на специфичен вътрешен процес, който да инициира намеса на съответното звено извън фронт-офиса, ако клаузите на договора се отклоняват от клаузите на типовия договор или ако се използва без изменения типов договор за специфични сделки;

- звено с подходящ персонал, което да проверява съответствието на договорните клаузи с първоначално договорените условия, както и факта, че тези условия са включени и подписани. Всяка промяна, отмяна или реакция от страна на контрагента поражда последващ преглед на сделката. Това се отнася най-вече за договори за подновяване на задължения (т.нар. договори за новация), включващи намесата на трети страни, които не са били страна по първоначалния договор;
- надеждно съхраняване на документацията (например чрез използването на търговски хранилища за запазване на копия от всички договори за целите на установяване на автентичност в случай на спорове);
- редовен преглед на броя и времетраенето на неуспешни, изменени и анулирани сделки, както и осигуряването на гаранции, че сделките са потвърдени в рамките на нормалния срок. Специално внимание се обръща на непотвърдени извънборсови сделки, съдържащи характеристики, които предполагат по-големи рискове (например извънборсови сделки, по които не е предвидена скорошна размяна на парични потоци с контрагент, с когото не са налице договорености за обезпечаване на сделката);
- изчерпателен списък на сделките с неуспешен сетълмент, адаптиран към дейностите на банката, включително система за предупреждение на съответните контролни и спомагателни звена относно лицата, които участват пряко в тези сделки;
- докладване към съответните контролни и спомагателни звена на аномалии и операционни събития, открити в рамките на извънборсови сделки, които произтичат или от вътрешни за банката фактори, или от външни лица или доставчици по изнасяне на дейности.

Принцип 12. Банките гарантират, че попълването на маржин изискванията по сделките се осъществява коректно и че всички промени са съгласувани с позициите в съответните портфейли.

48. Големите експозиции предполагат по-високо ниво на маржин депозити или изисквания за обезпечение. Ето защо банките трябва да проверяват маржин изискванията, за да се гарантира, че исканията за допълнителни обезпечения са правилни и че позициите са точни. Банките прилагат подходящи контроли, включително процедури за предупреждение, за да се гарантира, че обезпечението и обезпечените рискове, свързани с даден контрагент, се проследяват по подходящ начин. Когато се установи неточност, банките трябва да са в състояние да я проследят назад до конкретната сделка и трейдър.

49. Препоръчително е банките да разполагат с установени кредитни системи в реално време, които да са в състояние да изчислят използването на кредитни линии при инициране на сделки. Банките трябва да бъдат в състояние да агрегират експозициите във всички търговски звена, като отразяват коректно ефекта на нетиращите трансакции.

50. При търговия с деривати съществени промени в позициите обикновено се осъществяват или чрез търгуеми продукти, или чрез обезпечени извънборсови договори. Всяко значително несъответствие между сумите и/или посоката на извънборсово пазарно ценообразуване и изискванията за обезпечения може да бъде признак за неподходящо

управление на търговския портфейл. Необходимо е тясно взаимодействие между контролната функция (отговорна за потвърждаване на приходите и разходите и независима проверка на цените) и функцията по управление на обезпеченията.

Принцип 13. Източниците на операционни рискове, свързани с пазарни дейности, трябва да бъдат правилно идентифицирани и да се следят при подходящо ниво на детайлност, интензивност и своевременност.

51. Банките идентифицират аспектите, които водят до генерирането на приходи и разходи в пазарните дейности. Приходите и разходите трябва да съответстват на правомощията за търгуване и състоянието на пазара. Несъответствия в рамките на приходите и разходите са обект на допълнителен анализ с цел установяване на тяхната връзка с операционни събития, водещи до загуба. По-специално, наблюдението на аномалии, като например отмяна, изменения, късни сделки или сделки след приключване на търговската сесия, трябва да бъде интегрирано в дневните и месечните контролни процедури на приходите и разходите. Значителни изменения в условията по сделки следва да бъдат официално съобщавани на пазара и/или на звената по контрол на кредитния риск. Разпределението на приходите и разходите е ключов инструмент за контрол върху риска в търговските операции, особено когато става въпрос за по-сложни продукти или за търгувани базисни рискове. Банките следва да гарантират, че всички позиции с голям относителен дял в приходите и разходите и всички големи по размер приходи и разходи са обект на адекватен анализ от самото начало, включително тези, които са били отменени или изменени.

52. Необичайни трансакции, аномалии при потвърждаването и процесите по равняване, грешки при запис, обработка и сетълмент, заедно с отмяна, изменения, късни сделки и непазарни котировки се наблюдават в достатъчна дълбочина от контролните и спомагателните звена и се докладвани на съответните йерархични нива. Процедурите за мониторинг и тяхната ефективност трябва да бъдат периодично преразглеждани.

53. Използването на технически сметки (например временни сметки) следва да бъде анализирано от мидъл- и бек-офиса и да бъде оспорвано, когато се използват по неподходящ начин от фронт-офиса. Всяка подозрителна активност в тези сметки трябва да бъде докладвана на висшето ръководство, за да се предприемат действия от негова страна.

54. Банките преразглеждат чувствителни сметки (например неприключени сделки) и прилагат подходящи контроли, гарантиращи тяхното подходящо проследяване. Банките определят необходимата честота на наблюдение на пазарните дейности в зависимост от обекта на мониторинг (например трейдъри или група от трейдъри, портфейли, продукти и процеси) и техния рисков профил.

55. Текущото наблюдение се извършва с честота, необходима за възможно най-ранно откриване на неправомерни действия или необичайни дейности. То се извършва с цел контролите да имат възпиращ ефект и да се даде възможност за своевременни коригиращи действия. Въвеждане само на месечни контроли върху търговския портфейл (например при разпределение на разходите за финансиране, вътрешни и междуфирмени равнения на сделки, контроли за временни сметки и отчитане) може да доведе до необосновано забавяне при откриване на нередности.

Принцип 14. Номиналната стойност на трансакциите/позициите подлежи на строг контрол от гледна точка на операционен риск и риск от контрагента чрез определянето на лимити и/или чрез използването на договори за новация.

56. Традиционните контроли за пазарен риск, обхващащи нетните трансакции/позиции (например ограничения на нетните суми на ниво трейдъри, портфейли и продукти), следва да бъдат допълнени с контроли за номиналната стойност на трансакциите/позициите, когато е необходимо, тъй като нетната стойност не винаги идентифицира мащаба на операционните и контрагентските рискове, които са в основата на тези трансакции/позиции. Тези контроли може да включват предупредителни процедури, наблюдение на големи по стойност сделки или необичайни търговски дейности и контроли, базирани на обеми или лимити. Неприлагането на този принцип е възможно само в определени случаи, които трябва да бъдат ясно определени, напълно документирани и правилно оценени от контролните функции.

57. Банката установява ограничения за брутната/номиналната стойност на трансакцията/позицията с необходимото ниво на детайлизация (по отношение например на трейдъри, продукти и портфейли) независимо от естеството на сделката (вътрешна или външна). Тези ограничения се актуализират своевременно и се преглеждат периодично. Контролните и спомагателните звена следва да наблюдават спазването на лимитите от страна на фронт-офиса.

58. Участието в договори за новация или насрещно прекратяване на договори може да бъде полезно за намаляване на условната позиция и изложеността към операционен и контрагентски риск на банката, без това да води до значителна промяна на експозицията ѝ към пазарен риск.

Принцип 15. Информационните системи в търговските звена трябва да бъдат проектирани, използвани и поддържани така, че да се гарантира високо ниво на защита при пазарните дейности.

59. Достъпът до информационни ресурси се контролира от процедура, официално одобрена от висшето ръководство. Тя включва периодичен преглед на достъпа до системите за търгуване и се актуализира с честота, отговаряща на развитието на информационните системи, използвани от банката. Спазването на тези правила трябва да гарантира, че възложените функции съответстват на оторизирания достъп, и трябва също така да предотврати достъп до информационните системи с цел измама.

60. Нивото на сигурност на тези системи редовно се проверява и се наблюдава с цел да се предотврати неразрешен достъп.

4. Вътрешна система за отчетност

Принцип 16. Системата за докладване на операционния риск, свързан с пазарни дейности, се проектира по начин, гарантиращ генерирането на подходящи предупреждения и сигнализиране към ръководството, когато са открити съмнителни операции или съществени инциденти.

61. Системите за управление на операционния риск разполагат със заложен критерии, показатели и прагове, които позволяват идентифицирането на съществени инциденти, открити от процедурите за вътрешен контрол. Тези елементи се адаптират към дейността на банката и покриват потенциални загуби. Съществените инциденти се

Българска народна банка

Указания за управление на операционните рискове, свързани с пазарни дейности

докладват незабавно на висшето ръководство. Предпоставка за това е поддържането от страна на банката на информация за значими операционни загуби, свързани с пазарните дейности и тяхното анализиране по отношение на възможни взаимовръзки (т.е. загуби, причинени от едно събитие или източник).

62. Процедурите по сигнализиране могат да помогнат за откриване на необичайни модели на търговия и да съдействат при разследването на инциденти, открити от вътрешния контрол. До знанието на ръководството се свеждат предупреждения и опасения, изразени от борси, брокери, клирингови къщи и попечители, и процедури, което гарантира, че всички въпроси от външни субекти ще бъдат щателно проучени.

Принцип 17. Банките гарантират качеството и последователността на вътрешните доклади, както и тяхната адекватност спрямо нуждите на получателите.

63. Информационните нужди на различните нива на управление и контрол се различават по съдържание и честота. Бизнес звената изготвят доклади, съобразени с нуждите на тяхната ръководна и контролна функция, както и за отчитане пред други звена. Тези документи могат да бъдат стандартизирани или да отговарят на специфични нужди, променящи се с течение на времето. Предоставената информация трябва да бъде достатъчна, за да отговаря на предназначението на доклада.

64. Банките гарантират, че вътрешните доклади, изпратени до различните йерархични нива, съдържат качествена информация и адекватни обяснения с цел да бъдат ключов елемент от стабилна система за вътрешен контрол. Например доклади, целящи откриването на операционни рискове, свързани с пазарните дейности, трябва да бъдат изготвяни от контролната функция. Ако докладът е изготвен извън контролната функция, то тя трябва да дефинира формата и съдържанието му, включително подходящи контроли, за да гарантира, че са спазени изискванията за докладване. В допълнение, тези доклади трябва да използват в максимална степен алтернативните източници, възприети от фронт-офиса за инициране и сключване на сделки.

65. Информацията, която се обменя между различните отдели, трябва да бъде добре структурирана, особено в сложни организационни структури, с цел да се избегнат забавяния или промени в същността ѝ, причинени от филтриращата роля, която играят отделните междинни нива.

66. Докладите следва да бъдат разбираеми и да съдържат ясни изисквания за коригиращи действия на всички нива в банката. Прилагането на коригиращи действия трябва да бъде проследявано по подходящ начин. Този процес, както и ефективността на отчетната рамка, се обхваща от плана за вътрешен одит.